ลิลิตพระลอ

เพื่อนภิรมย์ โฉมสนมหนุ่มหน้า มือลูบอกโอ้อ้า ด่วนร้าง
เรียมตรอม อยู่แล ฯ

โคลง ๔ ๏ เห็นเดือนดุจดั่งหน้า เพาพงา พี่เอย
เรียมเรียกนงนุชมา พี่ถ้า
เลงแลเหล่าเห็นตรา กต่าย เปล่านา
เดือนยะแย้มแย้มหน้า ใคร่กลั้นใจตาย ฯ

๏ เห็นดาวเดียรดาษห้อง เวหา
เหมือนหมู่สาวสนมมา ใฝ่เฝ้า
พิศดูย่อมดารา เรียงรอบ ไปนา
โอ้อ่อนสาวสนมเหน้า หนุ่มร้างแรมสมร ฯ

โคลง ๒ ๏ นอนเดียวเปลี่ยวอ้างว้าง กรกอดอกให้ช้าง
จากชู้เมียไกล อกนา ฯ

๏ พิศไพรเพยียรวดเร้า หอมกลิ่นกลกลิ่นเจ้า
พี่ฟุ้งหอมขจร บารนี ฯ

๏ นกสมสมรปากป้อน ถนัดดั่งเจ้าเยียวอ้อน
อ่อนให้เรียมโลม ฯ

๏ คิดถึงโฉมอ่อนอ้า ถนัดดั่งจะเห็นหน้า
หนุ่มเหน้าสุดใจ พี่เอย ฯ

ลิลิตพระลอ

๏ ฉันใดสองพี่เลี้ยง   บปากสักคำเพี้ยง
ดั่งใบ้ฤๅควร นะพี่ ฯ

๏ วานช่วยสรวลแก้หน้า   ชาวนอกฉันนี้อ้า
พี่เอ้ยวานดู หนึ่งรา ฯ

โคลง ๔ ๏ เห็นบ้านบดุจบ้าน   เมืองเรา พี่เอย
เรือนโรงรุกรุยเขา   รูปร้าย
บเห็นที่จักเอา   สักหยาด เลยพี่
เห็นดั่งนี้สู้หม้าย   อยู่แล้ฤๅแล ฯ

๏ พระเอยอาบน้ำขุ่น   เอาเย็น
ปลาผอกหมกเหม็นยาม   อยากเคี้ยว
รุกรุยราคจำเปน   ปางเมื่อ แคลนนา
อดอยู่เยียวด้วเคี้ยว   อยู่ได้ฉันใด ฯ

๏ ยามไร้เด็ดดอกหญ้า   แซมผม พระเอย
หอมบ่หอมทัดดม   ดั่งบ้า
สุกกรมรำดวนชม   เชยกลิ่น พระเอย
หอมกลิ่นเรียมโอ้อ้า   กลิ่นแก้วติดใจ ฯ

ลิลิตพระลอ

๏ สองนายสนองนาฏถ้อ ไปมา
พระหากเจรจาใจ จอดน้อง
หัวใจหนึ่งโหยหา สองเพื่อน แพงนา
ใจหนึ่งนึกนางห้อง หนุ่มหน้าพระสนม ฯ

โคลง ๒ ๏ พระตนกลมแก่นไท้ กรกอดหมอนม่ายไหม้
สวาทว้าหัวใจ ฯ

๏ เดือนสุทธิใสส่องฟ้า ลอบพิศรเจ้าหล้า
ท่านท้าวเสด็จไป ฯ

ร่าย ๏ คลี่ไคลพลผาดผ้าย แลนา คลับคล้ายถึงท่งนา แลนา คลับคลาถึงท่งหญ้า แลนา หัวหน้าเข้าพงเลา แลนา พลเทาถึงพงแฝก แลนา พงแขมแซกคาพง แลนา ถึงป่าดงป่าแดง แลนา เห็นระแหงแหล่งไล้ แลนา เห็นหมู่ไม้หนั้นหนา แลนา ราชาชมชื่นชี้ แลนา คือไม้หมู่นี้นี้ ชื่อโอ้นามใด แลนา ฯ

โคลง ๒ ๏ พนจรใจจำหมั้น ทูลชื่อไม้นั้นนั้น
แด่ไท้ทุกอัน ฯ

๏ ครั้นธรู้ตระหนักแล้ว ลอราชชมไม้แก้ว
เหมือนดั่งแก้วกลอยใจ พี่นา ฯ

ลิลิตพระลอ

โคลง ๔ ๑ แอ่นเคล้าเหมือนแม่เคล้า · คลอคลึง พี่นา
หอมกลิ่นเรียมคิดถึง กลิ่นเจ้า
สุกกรมพยอมพึง ใจพี่ พระเอย
เหมือนกลิ่นอุรหนุ่มเหน้า พี่ต้องติดใจ บารนี ฯ

๑ นางแย้มเหมือนแม่แย้ม ยินดี ร่อนา
ต้องดุจมือเทพี พี่ต้อง
ช้องนางคลี่เกศี นุชคลี่ ลงฤๅ
รักดุจเรียมรักน้อง ร่วมรู้รักเรียม ฯ

๑ ยมโดยประดุจเจ้า จงโดย
ใบโบกคือนุชโชย เรียกข้า
เรียมเห็นเกดเรียมโหย หาเกศ นุชแม่
วัลย์โอบเอวไม้อ้า อ่อนอ้อมเอวเรียมฯ

๑ เล็บมือนางนี้ดั่ง เล็บนาง เรียมนา
ชมม่านนางหวังต่าง ม่านน้อง
ชมภูสไบบาง นุชคลี่ ลงฤๅ
งามบ่าน้ำไม้ปล้อง แปลกปล้องคอศรี ฯ

ร่าย ๑ พระลอเสด็จลีลา ชมพฤกษาหลายหลาก สองปลาก
ข้างแถวทาง ยางจับยางชมฝูง ยูงจับยูงยั้วเย้า เปล้าจับเปล้า

ลิลิตพระลอ

แปลกหมู่ กระสาสู่กระสัง รังเรียงรังรังนาน ไก่ครานไต่หงอนไก่ ไผ่จับไผ่คู่คลอ ตอดตอจับไม้ตอด ตับคาลอดพงคา คล้าคลาจงจับคล้า หว้าจับหว้าลอดแล คับแคจับแคบ่า ดอกบัวล่าชมบัว กระเวนวังนัวกระเวนดง ช่างทองลงจับทองยั้ว แขกเต้าตั้วเต้าแขก ไต่ไม้แมกไปมา บ่รู้กี่คณาชมผู้ ชมพิหคเหิรรู้เรียกร้องหากัน ฯ

โคลง ๔ ๑ กาจับกาฝากต้น	ตุมกา
กาลอดกาลากา	ร่อนร้อง
เพกาหมู่กามา	จับอยู่
กาม่ายมัดกาซร้อง	กิ่งก้านกาหลง ฯ
๒ ตาเสือเสือผาดผ้าย	หนีทาง
กวางแนบหูกวางฟาน	พีดเร้น
ช้างน้าวหมู่บงทราง	ซอนอยู่
ช้างลอดอ้อยช้างเหล้น	บ่าลี้ลับดง ฯ
๓ ลางลิงลิงลอดไม้	ลางลิง
แลลูกลิงลงชิง	ลูกไม้
ลิงลมไล่ลมติง	ลิงโลด หนีนา
แลลูกลิงลางไหล้	ลอดเลี้ยวลางลิง ฯ

ลิลิตพระลอ

ร่าย ๏ หวดเหียงหาดแหนหัน จันทน์จวงจันทน์แจงจิก ปริงปรงปริกปรูปราง คุยแคคางค้อเค็ด หมู่ไม้เพล็ดไม้พลอง หมู่ไม้ฟองไม้ไฟ ไม้ไผ่ไพไม้โพ ไม้ตะโกตะกู ไม้ลำภูลำแพง หมู่ไม้แดงไม้ดัน ไม้สมพันสารภี ไม้นนทรีทรบูน คูนกำกูนกำยาน ไม้พิมานขล้อขลาย ไม้กำจายกจับบก ไม้กทกรกสักสน คณนามีหมู่ไม้ กล่าวแต่พอจำได้ กว่านั้นยังเหลือ แลนา ฯ

โคลง ๒ ๏ ไม้เครือไม้กุ่มก้อม ค้อมเกี้ยวกลลำย้อม
ยอดม้วนใบงาม บารนี ฯ

๏ ดอกดวงซามช่อช้อย หอมตลบอบสร้อย
เร่งน้อยใจถึง แม่ฮา ฯ

๏ คำนึงหลังห่วงหน้า ใจพี่เพี้ยงเปนบ้า
เพื่อร้างแรมสมร มาแล ฯ

ร่าย ๏ พระพเนจรหล่ำ ได้หลายค่ำหลายวัน ถึงแดนอันจนิยตกำหนดพระราชสีมา ตั้งพพลาทัพหลวง ทั้งปั๊กปวงป่าดาดาษงามถึงขนาดควรชม ถ้วนทุกกรมมนตรี เผ้าภูมีเคียรดาษ พระลอราชเจ้าช้าง จึ่งเอื้อนโองการอ้าง ดั่งนี้เสนา ฯ

ลิลิตพระลอ

โคลง ๒ ๏ จักลีลาไปช้า สูทั้งหลายนี้อ้า
กลับบ้านสำราญ ก่อนเทอญ ฯ

โคลง ๔ ๏ มานานจรหล่ำแล้ ถึงแดน
ควรส่งพลเสนคืน สู่หย้าว
ทุกคนเอนดูแคลน ครวญลูก เมียนา
กูคนึงถึงท้าว เพื่อนไท้แพงทอง ฯ

๏ มนตรีต่างเนตรไหว้ บทมาลย์
จบบาทธุลีธาร ใส่เกล้า
ขอพระจงอยู่บาน ใจก่อน พระเฮย
สามสี่วันพระเจ้า จึ่งให้พลเมือ ฯ

๏ นานนักกว่าชื่นแล้ มนตรี
ไปพรุกควรพอดี อย่าช้า
ครั้นนานราชธานี เราเปลี่ยว อยู่นา
เยียวออกท้าวเจ้าถ้า ข่าวถ้าฟังสาร ฯ

๏ ซร้องน้้วนบบาทไท้ บุญขจร
ไหว้อยู่สลอนต่าง ดอกไม้
เสมอสัตวภูธร ชุบปลูก ไส้พ่อ
ทุกสิ่งเหนือหน่อไท้ ก่อเกื้อทุกอัน ฯ

ลิลิตพระลอ

๏ ขอโดยเสด็จราชไท้　　ทรงธรรม์
คืนขอบเสวยไอศวรรย์　　ผ่านหล้า
ผิไปแลถึงกรรม์　　ดีกว่า คืนพ่อ
ยากสิ่งใดไส้ข้า　　คิดได้อาสา ฯ

๏ ไปหน้าคิดใคร่ไส้　　คืนหลัง
เกรงแผ่นดินเกรงทัง　　ออกท้าว
สูเคยเมื่อกูยัง　　ครองแผ่น ดินนา
ครองแผ่นดินทุกด้าว　　อย่าให้ใครแคลน ฯ

๏ ฝากเมืองช้างม้าไพร่　　พลหลวง
ฝากนอกในทั้งปวง　　แหล่งหล้า
อย่าลืมหมั้นไตรตวง　　ผิดชอบ ดูนา
ฝากออกท้าวเจ้าฟ้า　　ฝากแก้วกลอยสมร

๏ สั่งมนตรีถี่ถ้วน　　ทุกกรม
รับราชโองการสม　　ใส่เกล้า
น้ำตาตั้งอารมณ์　　รักราช แลนา
ขอบพิตรพระเจ้า　　อย่าช้าเสด็จมา ฯ

ลิลิตพระลอ

๏ สูถึงพระบาทไท้ ชนนี ท่านนา
ทูลว่าจอมกษัตรีย์ ลูกไท้
เสวยสวัสดิ์สำราญมี สุขอยู่ ไส้นา
โอนมกุฎเกล้าไว้ พระบาทเจ้ากูมา ฯ

๏ แล้วสูไปไหว้แจ่ม จอมกษัตริย์ พี่เอย
ทูลว่ากูเสวยสวัสดิ์ ห่อนไข้
จักพลันสู่สมรัตน ชาเยศ ไส้นา
อย่าลห้อยไห้ให้ อยู่ถ้ารับเรียม ฯ

ร่าย ๏ ธก็ให้เตรียมแต่ง แบ่งปันคนผู้สนิธ อันเชื้อชิดภูบาล ประมาณร้อยหนึ่งไว้ โดยเสด็จไท้ธิบดี ธก็สั่งมนตรีแล ไพร่ฟ้า ช้างม้าคลี่คืนเมื้อ โองการเชื้อสองพี่ คิดที่เราจะไป ก็ให้ผูกกระไดข่าวคอย ผู้รู้รอยชาวด่าน หว่านความรักชักชิด ครั้นเข้าสนิธไมตรี จึ่งบอกคดีโดยปอง ให้เงินทองผ้าเสื้อ เผื่อใจจักเข้ามา จงเจรจาให้ชอบใจ เปนภายในชักชิด ว่าบพิตรประสาท ให้พระราชทานรางวัล เงินทองครันอีมอก อย่าบีดปกกังวล บอกยุบลให้เห็น ตัวธเปนขุนด่าน พี่เลี้ยงท่านเปนหมื่นแขวง นายแวงเปนหัวพัน

ลิลิตพระลอ

ชาวกำนันเปนไพร่ ไขว่ชื่อถ้วนทุกคน เรียกกันกลชาวด่าน บล่านทางเลียบคอย ไขรอยบิดเงื่อนงำ ความขำบให้แพร่ง จงแต่งแง่ให้เปนกล พบผู้คนทักทาย กลายถิ่นฐานบ้านป่า เขาถามว่าจงถนัด บอกจงชัดชื่อเสียง มาแต่เวียงเลียบด่าน แล้วท่านจะคืนเมือง ยังจะเคืองฤๅจะคล่อง บอกจงถ่องจงแท้ โดยยุบลนี้แล้ อย่าได้อำอวม ฯ

โคลง ๒ ๏ บุญพระสรวมคูข้า พระแต่งกลบเกลื่อนหน้า
ชอบแท้ทุกอัน ฯ

๏ พระจะพลันไปไส้ ไว้แต่สองนายให้
ท่านท้าวเสด็จไป ฯ

๏ ถึงทวารไพรผ้ายนั้น ดูคุจชวนกันดั้น
ป่าค้นคงหา ฯ

๏ คูไหว้ลาพระ ณ เกล้า ไว้แต่สองนายเฝ้า
พระบาทแล้วเขาไป ฯ

ร่าย ๏ เมื่อนั้นท้าวไคลคลา ล่วงแดนนาแดนราษฎร์ สองนายนาถนำทาง ธวางเพศท้าวผู้มีบุญ ทำทรงขุนด่านแล้ว ทรงเสื้อผ้าหมวกแก้ว บให้เห็นองค์ ท่านนา ฯ

ลิลิตพระลอ

โคลง ๒ ๏ เสด็จโดยด่านดงกว้าง ยลรอยคนรอยช้าง
กษัตริย์ด้วยเปนสาม ฯ

ร่าย ๏ ตามสองนายนำนาถ ท้าวธลีลาศคลาไคล เสด็จไปโดยอันดับ เอาทับทุกตำบล ดลทวารไพรที่อยู่ ชาวด่านหมู่สำคัญ ชวนกันบอกโดยธสั่ง ทำกลดั่งธสอน เห็นภูธรเสด็จพัก ชาวป่าทักไต่ถาม เข้าบอกนามชื่อเสียง ขุนด่านเวียงมาเลียบด่าน แล้วท่านจะคืนไป เขาก็ไรเอาคำนั้นบังคันท้าวธทุกคน ตำบลทวารไพรหั้น ถึงตำบลนั้นนั้นท่านผ้ายบหึง ฯ

ร่าย ๏ ถึงแม่น้ำกาหลง ปลงช้างชิดติดฝั่ง นั่งสำราญรี่กันแล้วธให้พันไม้ทำห่วง พ่วงเปนแพสรรพเสร็จ ธก็เสด็จข้ามแม่น้ำแล้วไส้ ให้แผ้วที่ประทับ ดุจสำหรับขุนด่าน แล้วท่านเสด็จสรง สีเผ้าผงชำระ สะพระเกศเสร็จแล้ว ใจราชคิดแคล้วแคล้ว ถึงท่านไท้มารดา ท่านนา ฯ

โคลง ๒ ๏ คิดปรานีออกไท้ รอยราชละห้อยไห้
ถึงลูกแลนะหัว ลูกเอย ฯ

ลิลิตพระลอ

โคลง ๔ ๏ เจ็บรักเจ็บจากช้ำ　　เจ็บเยียว ยากนา
เจ็บใคร่คืนหลังเหลียว　　สู่หย้าว
เจ็บเพราะลูกมาเดียว　　แดนท่าน
เจ็บเร่งเจ็บองค์ท้าว　　ธิราชร้อนใจถึง ลูกฤๅ ฯ

๏ เจ็บถึงบิตุราชแล้ว　　ถึงกู เล่านา
เจ็บอยู่คนเดียวดู　　ละห้อย
เจ็บเยียวราชศัตรู　　ดูหมิ่น แคลนนา
เจ็บเร่งเจ็บค้อยค้อย　　ชอบม้วยเมื่อมรณ์ ฯ

๏ ร้อยชู้ฤๅเท่าเนื้อ　　เมียตน
เมียแลพันฤๅดล　　แม่ได้
ทรงครรภ์คลอดเปนคน　　ฤๅง่าย เลยนา
เลี้ยงยากนักท้าวไท้　　ธิราชผู้มีคุณ ฯ

๏ อย่าไปพหน้าจัก　　คืนเมือ ฤๅพี่
หาสมเด็จบุญเหลือ　　เลิศไท้
จรทกจรเกิญเชือ　　วานช่วย ริรา
บาปสิ่งใดจำให้　　ลูกร้อนใจถึง ฯ

ลิลิตพระลอ

ร่าย ๑ บัดนั้นจึ่งสองนาย ถวายกรกชประนม บังคมทูลบมิช้า ว่าข้าบาทสรวมชีพ เจ้าจอมทวีปโองการ พระภูบาลจักเต้า เข้ายังเมืองมิ่งคืน ข้าบาทยืนยลชอบ อย่าเยียวลอบไปเลย ควรเสวยสวัสดิ์ครองค้าว ด้วยสมเด็จน้องท้าว ท่านไท้ชนนี ท่านเทอญ ฯ

โคลง ๔ ๑ จักไปจักเปลี่ยวข้าง ทรชน
ครั้นจะคืนเยียวคน กล่าวร้าย
ว่าท้าวปืนสากล ใจขลาด นักนา
พูลโทษทุรยศหว้าย ว่าร้ายแหนงตาย ฯ

โคลง ๓ ๑ สองนายเกลี้ยงกล่าวทูล ว่านเรสูรท่านไท้
ใครจะเอื้อมติได้ เท่าเผ้าฤๅมี พระเอย ฯ

โคลง ๔ ๑ จักไปสักน้อยหนึ่ง จึ่งคืน นาพี่
หน้าก็ยืนหลังยืน, ชอบได้
เกรงเยียวแต่ผีขืน จำอยู่ ไส้นา
เยียวบ่คืนเห็นไท้ ธิราชผู้มีบุญ ฯ